

*Ю. О. Баранова,
здобувач кафедри права Європейського Союзу
та порівняльного правознавства;
Національний університет «Одеська юридична академія»*

ПОДІБНОСТІ ТА ВІДМІННОСТІ ЯК ОБ'ЄКТИВНІ ПЕРЕДУМОВИ ПОРІВНЯННЯ ПРАВОВИХ ОБ'ЄКТІВ

Актуальність теми. Інтерес до феномену порівняння виникає у зв'язку з його специфічною роллю в процесі пізнання правової карти світу. Однак, питання об'єктивних передумов порівняння системно не досліджувалося, що пояснюється як складною природою правових об'єктів, так і багатоманітною природою порівняння.

Елементи теорії порівняння зустрічаються в Платона в його концепції пізнання як розуміння. Порівняння може бути описане як співставлення в свідомості предметів порівняння з ідеєю-еталоном, яка, в свою чергу, самототожна, стійка і раціонально невизначена. Ці ідеї-еталони виступають як об'єктивна підстава порівняння. Операція порівняння, по Платону, має дві фази: намагання до встановлення рівності і виявлення специфіки, відмінностей.

В праці Арістотеля «Метафізика» ми зустрічаємо визначення понять «схоже» і «відмінне». «Схожими називаються ті об'єкти, що мають абсолютно одні й ті ж риси, а також ті, що мають більше спільного, ніж відмінного. Те, що має більшість або найважливіші протилежні властивості іншого, що припускає зміну, також є схожим з ним. Про відмінність можна говорити в сенсі, протилежному сенсу схожого» [1, с. 158].

Для Арістотеля процедура порівняння передбачає виявлення схожого і відмінного. «Відмінними є: 1) речі, які будучи однаковими, в деякому відношенні тотожні один одному, але не за кількістю, а за видом, родом чи співвідношенням; 2) ті, рід яких однаковий, а також протилежності ті речі, в сутності яких закладена інакшість» [1, с. 159].

Передбачаючи одночасно подібність та неподібність речей, відмінність відповідає закону Лейбніца: «не існує двох речей, з яких одна була б точно такою, як інша». На думку Гегеля, «відмінність об'єкта в його сутності» (як внутрішня відмінність об'єкта) є джерелом розвитку.

«Порівнюваний» означає дещо, що належить до одного роду, виду або підвиду. Відповідно, клас надає порівнянню «елемент подібності», тоді як «відмінності» виступають в якості видів певного роду, підвидів якого-небудь виду і так далі, – в залежності від того, наскільки точним повинен бути аналіз [6, с. 70].

Метою статті є дослідження подібностей та відмінностей як об'єктивних передумов порівняння правових об'єктів.

В узагальненому та абстрактному вигляді порівняння може бути визначене як процес відображення в людській свідомості реальних відносин подібності та відмінностей, що існують між предметами та явищами оточуючого світу [5, с. 89].

В плані пізнання його слід розглядати як спосіб розкриття названих відносин, сутність якого полягає в тому, що правові системи та їх фрагменти співвідносяться між собою за певними ознаками, в результаті чого виявляються ті чи інші відносини та дається їх оцінка.

Подібність – це схожість об’єктів за певними ознаками. Порівнювані об’єкти подібні, якщо у подібні моменти часу значення змінних величин, що характеризують стан однієї системи, пропорційні відповідним величинам іншої системи.

Подібність виступає як ставлення предмета до самого себе і як відносини між предметами. Подібність речі самій собі виражає її якісну визначеність, індивідуальність. Але, разом з тим, передбачає наявність інших речей, тобто відмінність.

В гносеологічному аспекті відмінність відображається в суб’єктивній здатності розуму до відрізнення, – за словами Дж. Локка, найнеобхіднішому «із всього, що тільки може привести до істинного пізнання» [4, с. 71].

Однак, як відмічав Р. Декарт, хоча пізнання і передбачає розрізнення речей, воно не передбачає адекватного пізнання цих речей.

В логічному аспекті відмінність – це тип відносин, що характеризуються властивостями антирефлексивності та симетричності. В широкому сенсі – це відносини, двоякі до відносин подібності. У вузькому сенсі – відносини, додаткові до відносин типу рівності або тотожності. Із змістовної точки зору відмінність об’єктів в широкому сенсі означає їх неспівпадання за якими-небудь дискримінуючими властивостями. При цьому факт відмінності об’єктів за цими ознаками не виключає подібності цих же об’єктів за іншими ознаками, оскільки для подібності об’єктів А і Б достатньо, якщо перетин множин ознак того та іншого буде не пустим. Однак одночасне співіснування подібностей і відмінностей можливе тільки для відмінності в широкому сенсі. Відмінність об’єктів, взята у вузькому сенсі, виключає їх подібність, і навпаки.

На думку І. Канта, відрізнити які-небудь речі і пізнавати відмінності між речами – це не одне й те ж. Перше не потребує здатності до судження, друге ж потребує. Причому судження відмінності, за І. Кантом, завжди є негативним.

Подібність може бути частковою, коли ми розглядаємо предмети як однакові за окремими властивостями, або загальною, коли предмети розглядаються як однакові у всій сукупності основних властивостей [2, с. 23].

Для того, щоб провести порівняння правових об’єктів, необхідно: а) обрати предмети, що будуть порівнюватися; б) встановити їх істотні та неістотні ознаки; в) співставити об’єкти відповідно до обраної підстави і встановити ознаки подібності та відмінності; г) сформулювати висновок про подібність та відмінність об’єктів, про те, які нові властивості виявлені в даних об’єктах; д) пояснити виявлені при порівнянні відносини подібності та відмінності.

Мова йде не про механічне виявлення спільних або відмінних рис, а про ефективність та доцільність дослідження. Для того, щоб порівняння мало значення, потрібно знайти те, що має значення для об’єкта, що вивчається [3, с. 235].

Поняття подібності пов’язане з поняттям відмінності, оскільки в самому сенсі самоподібності об’єкта полягає головний фактор його відмінності з іншим об’єктом. Таким чином, будь-яка подібність містить в собі відмінність. З іншого боку, відмінність об’єкта від інших об’єктів завжди містить в собі подібність, оскільки відрізнення об’єктів є процесом розрізнення їх самоподібності.

Отже, об’єкти порівнювані в тому випадку, якщо вони мають схожі і відмінні риси. Перш за все, слід відзначити, що наявність хоча б однієї спільної риси є обов’язковою передумовою порівняння. Без цього проводити порівняння неможливо. Стосовно відмінних рис справа полягає в іншому. Ми досліджуємо об’єкти в різних країнах, – відповідно вони виникали і розвивалися під національним

впливом і тому не можуть бути ідентичними. Ситуація, коли об'єкти не мають жодної спільної риси зустрічається досить рідко. Перш за все, вона можлива при мікропорівнянні.

При проведенні макропорівнянь слід також приділяти достатню увагу конфігурації схожих та відмінних рис порівнюваних об'єктів. Так, чим більша кількість правових систем включається в дослідження, тим більший рівень абстрагування. Аналіз великої кількості випадків з метою виявлення подібностей та відмінностей призводить до спрощення та неповного пояснення.

Питання про об'єктивні передумови порівняння має принципове значення. Розуміння їх дилем і пошук вирішення сприяє удосконаленню порівняльно-правових досліджень. На сьогоднішній день відмінності між правовими системами різних держав значно зменшується, йде процес їх зближення, який обумовлюється інтеграційними процесами в сучасному світі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аристотель. Метафізика / Аристотель. Сочинения. Т.1 . – М. : Мысль, 1976. – 320 с.
2. Бартон В. И. Сравнение как средство познания / В. И. Бартон. – Минск : Изд-во БГУ, 1978. – 230 с.
3. Кох Х., Магнус У., Винклер фон Моренфельс. Международное частное право и сравнительное правоведение ; пер. с нем. Ю. Н. Юмашева. – М. : Междунар. отношения, 2003. – 480 с.
4. Новая философская энциклопедия [под редакцией В. С. Стёпина]. – М. : Мысль, 2001. – 744 с.
5. Плотников А. М. *Генезис основных логических форм* / А. М. Плотников. – Л. : Изд-во. Ленингр. ун-та, 1967. – 97 с.
6. Сартори Дж. Искажение концептов в сравнительной политологии / Дж. Сартори // Полис, 2003. – №3. – с. 67–71.

А. В. Басов,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри галузевих дисциплін*

*Кримського економіко-правового інституту;
Міжнародний гуманітарний університет*

ОРГАНИ ВНУТРІШНІХ СПРАВ ЯК СУБ'ЄКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВИНИКНЕННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ РІЗНОЇ ГЕНЕЗИ

Держава постійно «заклопотана» необхідністю забезпечення безпеки своїх громадян. Проблема стає особливо актуальною у разі виникнення надзвичайних ситуацій (далі – НС), що змушує державні структури застосовувати заходи, які у звичайних умовах є протизаконними – тобто обмежувати конституційні права громадян і організацій, накладати на них додаткові заборони та обов'язки.

Загальнотеоретичні питання діяльності органів внутрішніх справ в умовах дії режиму надзвичайного стану у своїх працях досліджували такі вчені: М. О. Громов (загальні питання діяльності органів внутрішніх справ); В. В. Гуцин (управління органами внутрішніх справ в особливих умовах);

Слід зауважити, що за таких умов значно підвищується роль органів внутрішніх справ. Одна із найважливіших особливостей діяльності даних органів полягає у тому, що ця діяльність може протікати в обстановці, що швидко змінюється та ускладнюється. Успішне виконання завдань, що раптово виникли, можливе лише